

Rode lijsten: een instrument voor het beleid?

N. VERWIMP

Principe van rode lijsten

Bij het opstellen van rode lijsten worden 2 criteria gehanteerd zijnde de zeldzaamheid van de soort en de trend (achteruitgaand, enz.). Deze criteria worden in een matrixtabel tegenover elkaar uitgezet en naargelang het vakje waarin een soort valt krijgt de soort het label zeldzaam, kwetsbaar, bedreigd, met uitsterven bedreigd. Hieraan wordt de categorie "uitgestorven" in Vlaanderen toegevoegd. Deze omvat soorten die zich vroeger in Vlaanderen regelmatig voortplantten, maar die recent niet meer werden aangetroffen.

Naast deze rode lijst-categorieën worden nog een aantal categorieën gehanteerd om de toestand van een soort weer te geven. De categorie "achteruitgaand" duidt op soorten die momenteel nog niet bedreigd zijn, maar het risico lopen om op korte termijn in de rode lijst-categorie "kwetsbaar" terecht te komen als de factoren verantwoordelijk voor de achteruitgang blijven voortduren en beschermingsmaatregelen uitblijven (tabel 1).

Toestand in Vlaanderen

Voor een aantal taxonomische groepen werd reeds een rode lijst opgesteld. Deze lijsten werden opgesteld door specialisten die hun eigen gegevens en hun kennis gebruikten om de groep onder te verdelen in bovenstaande categorieën (tabel 2).

De rode lijsten geven een eerste algemeen beeld van de toestand van de biodiversiteit in Vlaanderen.

Rode lijsten als beleidsinstrument

Enerzijds worden rode lijsten gebruikt om de natuur in Vlaanderen te inventariseren en in kaart te brengen. Anderzijds geven rode lijsten aan hoe het met de verschillende soorten is gesteld en voor welke soorten onmiddellijke bescherming noodzakelijk is. Het stramien is dat soorten die tot de categorie "met uitsterven bedreigd" of "bedreigd" behoren, soorten zijn die prioritair te beschermen zijn. Deze soorten kunnen we bestempelen als doelsoorten en worden opgenomen in een doelsoortenlijst. Voor het duurzaam voortbestaan van de meeste van deze soorten biedt het gebiedsgerichte beleid voldoende bescherming.

Er zijn soorten waarvoor de afbakening van gebieden en de bescherming van habitats onvoldoende garanties biedt voor de ontwikkeling van een duurzame populatie. Het betreft soorten die:

- buiten de Vlaamse ecologische structuren leven;
- slechts gedeeltelijk afhankelijk zijn van de ecologische structuren en een ruimtelijke samenhang vereisen met leefgebieden elders;
- zeldzaam zijn en specifieke maatregelen vereisen;
- specifieke eisen stellen aan verbindingen.

Voor deze soorten geeft het soortenbeleid specifieke

Tabel 1 — Rode lijst-categorieën voor soorten op basis van voorkomen (zeldzaamheid) en trends.

trend	voorkomen	Zeer zeldzaam < 2 %	Zeldzaam 2-5 %	Vrij zeldzaam 5-15 %	Niet zeldzaam > 15 %
Zeer sterke achteruitgang		met uitsterven bedreigd	bedreigd	kwetsbaar	achteruitgaand
Sterke achteruitgang		bedreigd	bedreigd	kwetsbaar	achteruitgaand
Vrij sterke achteruitgang		kwetsbaar	kwetsbaar	kwetsbaar	achteruitgaand
Matige of onbeduidende achteruitgang		zeldzaam	zeldzaam	zeldzaam	momenteel niet bedreigd

Tabel 2 — Rode lijsten voor Vlaanderen met jaartal en auteur(s).

Rode lijsten	jaar	auteur(s)
zoogdieren in Vlaanderen en soorten van internationaal belang	1994	Econnection Gent
hogere planten in Vlaanderen	1994	COSYNS <i>et al.</i>
zandloopkevers en loopkevers van Vlaanderen	1995	DESENDER <i>et al.</i>
amfibieën en reptielen	1996	BAUWENS & CLAUS
libellen in Vlaanderen	1996	DE KNIJF & ANSELIN
vis- en rondbeksoorten in Vlaanderen	1998	VANDELANNOOTE & COECK
spinnen van Vlaanderen	1998	MAELFAIT <i>et al.</i>
dagvlinders in Vlaanderen	1999	MAES & VAN DYCK
paddestoelen (Macrofungi) in Vlaanderen	1999	WALLEYN & VERBEKE
sprinkhanen en krekels (Orthoptera) in Vlaanderen	2000	DECLER <i>et al.</i>
slankpootvliegen van Vlaanderen	i.v.	POLLET
broedvogels in Vlaanderen (voorlopige lijst)		

maatregelen. Aan de hand van deze criteria kunnen we een prioritaire soortenlijst opstellen, waarvoor het ontwikkelen van een soortenbeschermingsplan noodzakelijk is. In soortenbeschermingsplannen wordt aangegeven welke activiteiten nodig zijn om de populaties van de desbetreffende soort veilig te stellen. De praktische aanpak kan in dit plan geïntegreerd worden of in een apart uitvoeringsplan worden uitgewerkt.

De laatste stap is de beoordeling of de uitgevoerde maatregelen, zowel de gebiedsgerichte als de soortgerichte maatregelen, het gewenste doel halen. Op basis van een goede monitoring worden de rode lijsten herzien. Door het periodiek opstellen van rode lijsten wordt de trend van populaties weergegeven. De lijsten vormen hierdoor een graadmeter voor de effectiviteit van het gevoerde soor-

tenbeleid. Om de beoordeling concreet en meetbaar te maken worden 2 indicatoren berekend. De Soortgroep Trend Index (STI) geeft een beeld van de trend van soortgroepen. De Rode Lijst Indicator (RLI) geeft een beeld van de mate waarin soorten dreigen uit te sterven. De Soortgroep Trend Index is relevant voor zowel de signalerings- als verkenningfunctie op verschillende ruimtelijke schaalniveaus. De Rode Lijst Indicator heeft een signaleringsfunctie op landelijke schaal.

Nico VERWIMP
Afdeling Natuur
AMINAL
Koning Albert II-laan 20 bus 8
B-1000 Brussel